

Sygn. akt I ACa 813/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 października 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Katarzyna Polańska - Farion

Sędziowie: SA Roman Dziczek

SO del. Dagmara Olczak-Dąbrowska (spr.)

Protokolant: protokolant sądowy Sylwia Andrasik

po rozpoznaniu w dniu 18 października 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) spółki akcyjnej Oddziału w Polsce

przeciwko G. K.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 22 grudnia 2015 r., sygn. akt XXIV C 616/15

I. oddala apelację;

II. zasądza od G. K. na rzecz (...) spółki akcyjnej Oddziału w Polsce kwotę 5 400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Roman Dziczek Katarzyna Polańska – Farion Dagmara O.-D.

Sygn. akt I ACa 813/16

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 22 grudnia 2015 roku Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od G. K. na rzecz (...) S.A. Oddział w Polsce w W. kwotę 100 tys. zł z odsetkami ustawowymi od 1 listopada 2014 roku do dnia zapłaty, oddalając powództwo w zakresie żądania zasądzenia odsetek ustawowych za okres od 1 do 31 października 2014 roku oraz obciążył pozwaną kosztami procesu. Rozstrzygnięcie zostało oparte na następujących ustaleniach faktycznych i ich ocenie prawnej.

23 lipca 2008 roku (...) Spółka Akcyjna Oddział w Polsce z siedzibą w W. zawarła z Przedsiębiorstwem Produkcyjno Handlowo Usługowym (...) sp. z o.o. umowę o kredyt inwestycyjny. Na jej podstawie powódka udzieliła spółce kredytu do kwoty 1.055.000 zł na okres od 23 lipca 2008 roku do 30 czerwca 2018 roku. Powódka miała prawo wypowiedzenia umowy z zachowaniem 30-dniowego okresu wypowiedzenia i żądania spłaty całości kredytu w przypadku m.in. utraty przez kredytobiorcę zdolności kredytowej. W zakresie nieuregulowanym umową strony zastrzegły zastosowanie postanowień regulaminu świadczenia usług kredytowych dla przedsiębiorców obowiązującego w (...) Spółka Akcyjna

Oddział w Polsce, który został kredytobiorcy wydany i stanowił integralną część umowy. Z treści regulaminu wynikało, że kredytobiorca w okresie korzystania z kredytu był obowiązany do niezwłocznego dostarczenia bankowi, na jego żądanie, dodatkowego, w stosunku do przewidzianego umową, prawnego zabezpieczenia spłaty kredytu, jeśli w ocenie banku wystąpią istotne zagrożenia w pełnej i terminowej spłacie zadłużenia (§ 16 ust 10 regulaminu). W przypadku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez kredytobiorcę lub przez inny podmiot albo w przypadku istotnego, pogorszenia sytuacji gospodarczej, prawnej lub finansowej kredytobiorcy, co w ocenie banku mogłoby zagrozić zdolnością spłaty przez kredytobiorcę należności banku wynikających z umowy, bank mógł według swego wyboru rozwiązać umowę w całości lub w części za uprzednim 30-dniowym wypowiedzeniem, a w razie zagrożenia upadłością, za uprzednim 7-dniowym wypowiedzeniem lub zażądać ustanowienia dodatkowego zabezpieczenia spłaty kredytu oraz wszelkich innych należności wynikających z umowy (§ 19 ust 1 (d) regulaminu).

W 2010 roku sytuacja majątkowa kredytobiorcy pogorszyła się, w szczególności płynność finansowa. (...) sp. z o.o. miał problemy z regulowaniem należności wynikających z udzielonego przez powódkę kredytu krótkoterminowego. Spółka złożyła wniosek o odroczenie terminu zapadalności tegoż kredytu.

11 marca 2010 roku powódka podpisała z (...) sp. z o.o. aneks do przedmiotowej umowy, w którym strony ustaliły dodatkowe zabezpieczenie m.in. w postaci weksli własnych in blanco wystawionych przez członków zarządu tej spółki. Tego samego dnia P. N., K. S. i D. O. wystawili weksle własne in blanco na rzecz powódki oraz podpisali dołączoną do nich deklarację wekslową. W wekslu jako remitent oznaczona została (...) Spółka Akcyjna Oddział w Polsce. W deklaracji wekslowej wskazano, że bank ma prawo wypełnić weksel w każdym czasie w wypadku niedotrzymania umownych terminów spłaty, na sumę odpowiadającą zadłużeniu spółki w banku, łącznie z odsetkami, prowizjami i opłatami powstałymi z jakiegokolwiek tytułu oraz we wszystkich wypadkach, gdy bankowi przysługuje prawo żądania zaspokojenia swoich wierzytelności przed nadejściem terminu płatności. Bank miał prawo opatrzyć weksel datą płatności według swojego uznania oraz uzupełnić brakującymi elementami i zawiadomić o tym pozwanego listem poleconym. G. K. będąca wówczas w związku małżeńskim z K. S., podpisała oświadczenie, w którym wyraziła zgodę na treść deklaracji wekslowej i poręczyła solidarnie za zobowiązania powiększone o należności uboczne takie jak prowizje, odsetki i inne koszty, wynikające z umowy kredytu zawartej 23 lipca 2008 roku pomiędzy powódką a spółką (...). Z uwagi na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości Przedsiębiorstwa Produkcyjno Handlowo Usługowego (...) sp. z o.o., pismem z 27 września 2012 roku powódka wypowiedziała umowę kredytu z 23 lipca 2008 roku. W piśmie z dnia 21 października 2014 roku poinformowała G. K. o wypełnieniu wystawionego przez K. S. weksla na kwotę 690.315,46 zł oraz wezwała do zapłaty tej sumy w terminie 7 dni.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że nie był zasadny zarzut pozwanej o braku zdolności sądowej powódki. W rezultacie analizy przepisów regulujących działalność zagranicznych instytucji kredytowych przyjął, że taka instytucja, jak również bank zagraniczny, mogą w ramach prowadzenia działalności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej dokonywać m.in. czynności bankowych, w tym udzielać kredytów poprzez swój oddział mający siedzibę w Rzeczypospolitej Polskiej oraz żądać zabezpieczeń przewidzianych w prawie wekslowym. W takim przypadku obowiązkiem instytucji kredytowej (banku zagranicznego) jest używanie podczas tych czynności oznaczenia tych podmiotów zgodnie z wymogami określonymi w art. 40a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku prawo bankowe (Dz.U. 2017, poz. 1876, dalej jako prawo bankowe). Użycie takiego oznaczenia nie świadczy o tym, że stroną czynności bankowej jest oddział banku zagranicznego, czy instytucji kredytowej, traktowany jako samodzielny podmiot prawny. Zarówno czynności bankowe, czy szerzej czynności prawne dokonywane w ramach tych oddziałów powodują skutki prawne bezpośrednio na rzecz banku zagranicznego albo instytucji kredytowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11 października 2013 roku, I CSK 769/12, Legalis). W konkluzji tych rozważań Sąd pierwszej instancji podkreślił, że w rozpoznawanej sprawie stroną powodową jest (...) Spółka Akcyjna, a nie jej oddział. Stanął na stanowisku, że oświadczenie pozwanej z 11 marca 2010 roku, w którym wyraziła ona zgodę na treść deklaracji wekslowej i poręczyła solidarnie za zobowiązania powiększone o należności uboczne wynikające z umowy kredytu łączącej powódkę ze spółką (...), stanowi poręczenie w rozumieniu art. 876 § 1 k.c. Jest to poręczenie za dług przyszły do wysokości z góry oznaczonej (art. 878 § 1 k.c.). Powołując się na poglądy doktryny i orzecznictwa, Sąd Okręgowy, wyjaśnił, że dla ważności poręczenia dług przyszły nie musi być oznaczony kwotowo. Za dostateczny

sposób jego konkretyzacji uznaje się wskazanie stosunku umownego, z którego dług wynika i jego składników. W konsekwencji przyjął, że składając zawarte w piśmie z 11 marca 2010 roku oświadczenie, pozwana skutecznie poręczyła za zobowiązanie wynikające z umowy kredytu z 23 lipca 2008 roku, co przesądza o zasadności dochodzonego przez powódkę roszczenia. Wierzytelność powódki z tytułu tej umowy wynosiła 690.315,46 zł, zatem żądanie zapłaty kwoty 100.000 zł Sąd Okręgowy uznał za uzasadnione.

W apelacji od tego wyroku pozwana zarzuciła błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że pozwana poręczyła za zobowiązanie wynikające z umowy kredytowej, kiedy to w rzeczywistości złożyła ona podpis na deklaracji wekslowej jako poręczyciel wekslowy, natomiast poręczenie wekslowe nie zostało potwierdzone podpisem na wekslu, co świadczy o braku woli jego dokonania. W odniesieniu do prawa materialnego skarżąca zarzuciła naruszenie art. 878 § 1 k.c. poprzez jego nieprawidłową subsumcję, w rezultacie której Sąd Okręgowy uznał, że poręczenie wyrażone w deklaracji wekslowej wskazuje górny limit kwotowy odpowiedzialności pozwanej. Zarzut naruszenia art. 48 j w zw. z art. 5 ust. 1 i 2 ustawy prawo bankowe został uzasadniony ich niewłaściwą wykładnią polegającą na przyjęciu, że poręczenie cywilne jest czynnością bankową, której na terenie Polski może dokonać zagraniczna instytucja kredytowa. W konkluzji skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Nie może budzić wątpliwości, że poręczenie wekslowe udzielone w porozumieniu wekslowym albo w innym dokumencie niebędącym wekslem nie wywołuje odpowiedzialności wynikającej z prawa wekslowego, gdyż prawo polskie wyłącza możliwość poręczenia wekslowego w oddzielnym dokumencie. Według utrwalonego w judykaturze stanowiska dopuszczalne jest jednak potraktowanie deklaracji wekslowej jako poręczenia cywilnego, gdy w tejże deklaracji będą wszystkie przesłanki niezbędne dla ważnego poręczenia cywilnego, w szczególności w sytuacji, w której weksel gwarancyjny in blanco na skutek pomyłki przy jego wypełnieniu, nie może być podstawą dochodzenia roszczenia (tak też Sąd Najwyższy w wyrokach: z 22 października 1975 r., IV PR 162/75, OSNCP 1976, Nr 6, poz. 147 i z 24 sierpnia 1988 r., IV PR 189/88, OSNCP 1990, nr 12, poz. 154 oraz Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z 13 lutego 2014 r., V ACa 702/13, Legalis, Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z 25 kwietnia 2014 r., I ACa 1346/13, Legalis). Pogląd ten jest aprobowany w piśmiennictwie i znajduje teoretyczne wsparcie w tzw. konwersji nieważnych czynności prawnych, rozumianej jako szczególny instrument wykładni czynności prawnej zmierzający do utrzymania jej ważności w nieco zmienionym kształcie (por. Z. Radwański [w:] System Prawa Prywatnego, Zobowiązania-część szczegółowa, t. 8, Warszawa 2011, s. 555–556). Przyjmuje się, że oświadczenia woli konstytuujące umowę poręczenia mogą znaleźć się także w innych niż deklaracja wekslowa dokumentach związanych z wekslem, jeżeli z treści ich wynika, że zamiarem stron było zabezpieczenie osobiste wierzytelności, a cel ten nie mógł być zrealizowany w postaci zobowiązania wekslowego (tak też A. Szpunar, Komentarz do prawa wekslowego, Warszawa 2001, s. 132). Sąd Apelacyjny podziela przytoczone poglądy judykatury i piśmiennictwa

Nawiązując do realiów rozpoznawanej sprawy, należy stwierdzić, że oświadczenie pozwanej z 11 marca 2010 roku złożone w formie pisemnej zawiera niezbędne elementy oświadczenia woli konstytuujące umowę poręczenia w rozumieniu art. 876 § 1 k.c. Na udzielenie poręczenia wskazuje w szczególności jego następujący fragment: „... poręczam solidarnie za zobowiązania powiększone o należności uboczne takie jak prowizje, odsetki i inne koszty wynikające z umowy nr (...) z dnia 23 lipca 2008 roku”. Wbrew stanowisku skarżącej, z niezłożeniem podpisu na wekslu, nie można wiązać skutku w postaci uchylenia się od skutków oświadczenia woli o udzieleniu poręczenia czy też zmiany woli poręczającego co do udzielenia poręczenia. Brak podpisu na wekslu należy traktować jako niedopełnienie wymagania, od którego uzależniona jest ważność poręczenia wekslowego. Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli może nastąpić w ściśle określonych przez prawo sytuacjach (art. 84-87 k.c.), czego pozwana skutecznie nie uczyniła jak wyjaśnił to Sąd Okręgowy w motywach zaskarżonego wyroku. Tymczasem wola zabezpieczenia wierzytelności wynikającej z umowy kredytu została wyrażona przez pozwaną w oświadczeniu z 11 marca 2010 roku w sposób stanowczy i bezwarunkowy. Samo niezłożenie podpisu na wekslu nie pozbawia tego oświadczenia doniosłości prawnej. Nieważne poręczenie wekslowe spełnia bowiem przesłanki wymagane dla ważności

poręczenia cywilnego (art. 876 § 1 k.c.), co uzasadnia konwersję nieważnej czynności prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z 29 grudnia 1981 r., II CR 514/81, Legalis). W konsekwencji Sąd pierwszej instancji prawidłowo ocenił znaczenie oświadczenia pozwanej z 11 marca 2010 roku, a zarzut apelacji odnoszący się do błędu w ustaleniach faktycznych należy uznać za nietrafny. Sąd Apelacyjny aprobuje ustalenia Sądu Okręgowego i przyjmuje je za własne.

Na uwzględnienie nie zasługuje zarzut naruszenia art. 878 § 1 k.c., według którego można poręczyć za dług przyszły do wysokości z góry oznaczonej. Przytaczane w apelacji poglądy judykatury w kwestii sposobu oznaczenia długu przyszłego nie uwzględniają ewolucji linii orzeczniczej Sądu Najwyższego w tym temacie wynikającej przede wszystkim z potrzeby uwzględnienia praktyki bankowej. O ile w dawniejszym orzecznictwie prezentowany był pogląd, że dla skutecznego poręczenia za dług przyszły konieczne jest kwotowe określenie górnej granicy odpowiedzialności poręczyciela (tak np. Sąd Najwyższy w wyroku z 19 lipca 2000 r., II CKN 283/00, Legalis), to współcześnie dominuje stanowisko, według którego dopuszczalne jest określanie zakresu zobowiązania poręczycieli w sposób inny niż przez wskazanie oznaczonej kwoty pieniężnej, choćby przez odesłanie do innej umowy niż ta, z której wynika dług objęty poręczeniem (tak też Sąd Najwyższy w wyrokach: z 26 września 2007 r., IV CSK 127/07, Legalis, z 11 grudnia 2009 r., V CSK 215/09, Legalis, z 11 maja 2017 r., II CSK 496/16, Legalis). Sąd Najwyższy wskazuje, że wielokrotnie określenie górnej granicy odpowiedzialności poręczyciela nie jest możliwe np. ze względu na niemożliwość do ustalenia wysokości zadłużenia albo tzw. dynamikę zadłużenia (kredyt odnawialny w rachunku bankowym) (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 11 maja 2017 r., II CSK 496/16, Legalis). Z tego względu za dopuszczalne uznaje się określenie górnej granicy odpowiedzialności poręczyciela poprzez wskazanie umowy, z której dług wynika. Z taką sytuacją mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie. W ocenie Sądu Apelacyjnego oświadczenie pozwanej z 11 marca 2010 roku zawiera dookreślenie długu przyszłego, które w pełni odpowiada normie art. 878 § 1 k.c., gdyż odwołano się do umowy kredytowej będącej źródłem zobowiązania, a ponadto określono wierzyciela i dłużnika w tym stosunku prawnym.

Zarzut naruszenia art. 48 j w zw. z art. 5 ust. 1 i 2 ustawy prawo bankowe okazał się chybiony. Zgodnie z art. 48 j prawa bankowego instytucja kredytowa może wykonywać na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej czynności określone w art. 5 ust. 1 i 2 oraz art. 6 ust. 1 pkt 1-4 i 6-8 w zakresie wynikającym z zezwolenia udzielonego przez właściwe władze nadzorcze państwa macierzystego. Zdaniem apelującej Sąd Okręgowy nietrafnie przyjął, że poręczenie cywilne jest czynnością bankową i uznał, że może jej dokonać na terenie Polski zagraniczna instytucja kredytowa. Uszło jednak uwagi skarżącej, że stosownie do art. 48 k ust. 2 prawa bankowego do oddziałów instytucji kredytowych działających w Polsce stosuje się odpowiednio m.in. art. 93 ust. 1 prawa bankowego, zgodnie z którym w celu zabezpieczenia wierzytelności, które wynikają z czynności bankowych, bank może żądać zabezpieczenia przewidzianego w Kodeksie cywilnym i prawie wekslowym oraz zwyczajami przyjętymi w obrocie krajowym i zagranicznym. W konsekwencji zagraniczna instytucja kredytowa może zabezpieczyć swoje wierzytelności na takich samych zasadach jak banki działające w kraju.

Z tych przyczyn apelacja okazała się bezzasadna i została oddalona (art. 385 k.p.c.). O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym orzeczono na podstawie art. 98 §1 i § 3 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 i § 10 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2016 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015 poz. 1800) w brzmieniu obowiązującym przed 27 października 2016 r. w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2016, poz. 1668).

SSO (del.) Dagmara Olczak-Dąbrowska SSA Katarzyna Polańska-Farion SSA Roman Dzięczek